

Suomen Pankin asiantuntijalausunto: O 9/2023 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2023–2027

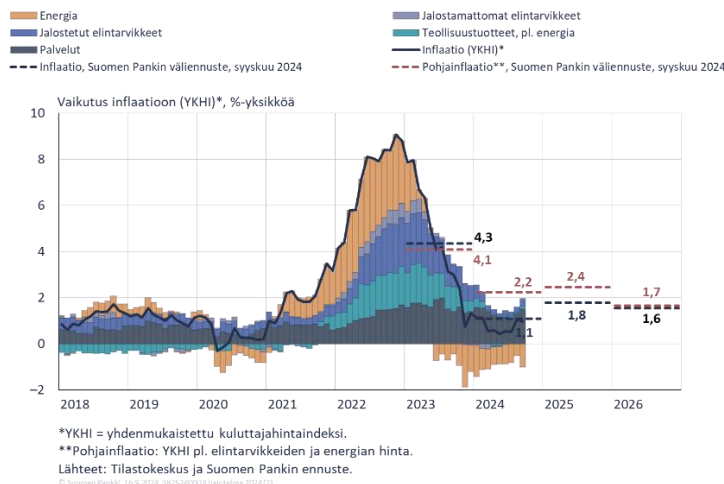
Ostovoiman kehittyminen

1 Inflaation ja työmarkkinoiden viimeaikainen kehitys ja näkymät Suomessa

Suomen talous oli taantumassa vuonna 2023 ja talous kehittyi vaisusti vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla. Suomen Pankin syyskuun 2024 väliennusteen mukaan Suomen BKT supistuu vuositasolla myös vuonna 2024 edellisvuoteen nähden. Talous toipuu hitaasti taantumasta ja alkaa hiljalleen kasvaa ensi vuonna, kun suhdannenäkymät kohenevat ja taloudellinen epävarmuus häviää vähitellen. Samalla rahoitusmarkkinoilla odotetaan korkotason laskevan asteittain. Työllisyyden koheneminen, ansioiden nousu ja maltillinen inflaatio tukevat yksityisen kulutuksen toipumisen edellytyksiä.¹

Inflaatio kiihtyi Suomessa voimakkaasti syksystä 2021 vuoden 2022 lopulle asti. Hintojen nousu johtui ensivaiheessa koronapandemian aiheuttamista häiriöistä kansainvälisissä toimitus- ja arvoketjuissa. Toiseksi Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa laukaisi Euroopassa energiakriisin, mikä johti voimakkaaseen energiahintojen nousuun (kuvio 1).

Kuvio 1.

Tämän jälkeen inflaatio on hidastunut merkittävästi vuosien 2023 ja 2024 aikana. Kuluttajahintojen nousupaineet ovat tällä hetkellä varsin maltillisia ja inflaatio on

¹ Suomen Pankin syyskuun 2024 väliennuste: ”Talouden toipuminen on tahmeaa”, Euro & Talous 16.9.2024.
<https://www.eurojatalous.fi/fi/2024/artikkelit/talouden-toipuminen-on-tahmeaa/>.

hidasta, sillä kulutuskysyntä on heikkoa ja rahapolitiikka on yhä verrattain kireää. Lokakuussa yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattu inflaatio oli ennakkotiedon mukaan 1,5 %. Suomen Pankin syyskuun väliennusteen mukaan kuluttajahinnat nousevat kokonaisuutena reilun prosentin verran vuonna 2024. Inflaatio kiihtyy hieman mutta pysyy alle 2 prosentissa lähivuosina (kuvio 1). Energian ja elintarvikkeiden hinnoista puhdistettu pohjainflaatio on tänä ja ensi vuonna hieman yli 2 %.

Pitkään jatkunut heikko suhdannetilanne on näkynyt työmarkkinoilla työttömyysasteen nousuna ja työllisyysasteen laskuna kuluneen vuoden mittaan. Lähikuukausina työllisyyden kasvumahdollisuuksia heikentää se, että avointen työpaikkojen määrä on vähentynyt selvästi ja yritysten työllistämisodotukset ovat vähäisiä. Suomen Pankin syyskuun väliennusteen mukaan työttömyys alkaa vähentyä ensi vuoden aikana, kun taloussuhdanne hiljalleen elpyy. Työttömyysaste säilyy kuitenkin lähivuosina yhä verrattain korkeana (kuvio 2).

Kuvio 2.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

© Suomen Pankki, 16.9.2024, 41502@URN:1:sis_juust

2 Suomalaisien kotitalouksien ostovoiman kehittyminen

Kotitalouksien kulutusmahdollisuuksien kannalta keskeisessä osassa ovat niiden käytettävissä olevat tulot. Kotitaloussektorin käytettävissä olevat tulot kuvaavat kaikkien suomalaisten kotitalouksien kaikista eri tulonlähteistä saamien tulojen summaa vähennettynä niiden maksamilla välittömillä veroilla ja

sosiaaliturvamaksuilla. Kotitalouksien ostovoimaa voidaan näin ollen mitata niiden reaalisilla käytettävissä olevilla tuloilla, joista inflaation vaikutus on puhdistettu.²

Näin mitattuna suomalaisten kotitalouksien ostovoima heikkeni voimakkaasti vuoden 2021 lopulta vuoden 2023 alkuun asti, kun inflaatio kiihtyi poikkeuksellisen nopeaksi. Kotitalouksien ostovoima oli heikoimmillaan vuoden 2022 lopulla. Vuoden 2023 ensimmäiseltä neljännekseltä alkaen ostovoima on vahvistunut (kuvio 3).

Kuvio 3.

Koska kotitalouksien saavat tuloa monista eri lähteistä, myös niiden ostovoiman kehitykseen vaikuttaa moni seikka. Ostovoima alkoi vahvistua vuoden 2023 aikana etenkin keskituntiansioiden verrattain nopean kasvun ja inflaation selvän hidastumisen ansiosta. Myös sosiaalietuuksien ja muiden tulojen kasvu ovat kantanelleet kotitalouksien ostovoimaa (kuvio 4).³

Vuoden 2022 toiselta puoliskolta alkaen korkotason raju nousu on toisaalta heikentänyt ostovoimaa, sillä kotitalouksien maksamat korkomenot ovat kasvaneet selvästi aiempia vuosia suuremmiksi. Osin korkomenojen nousua on kuitenkin

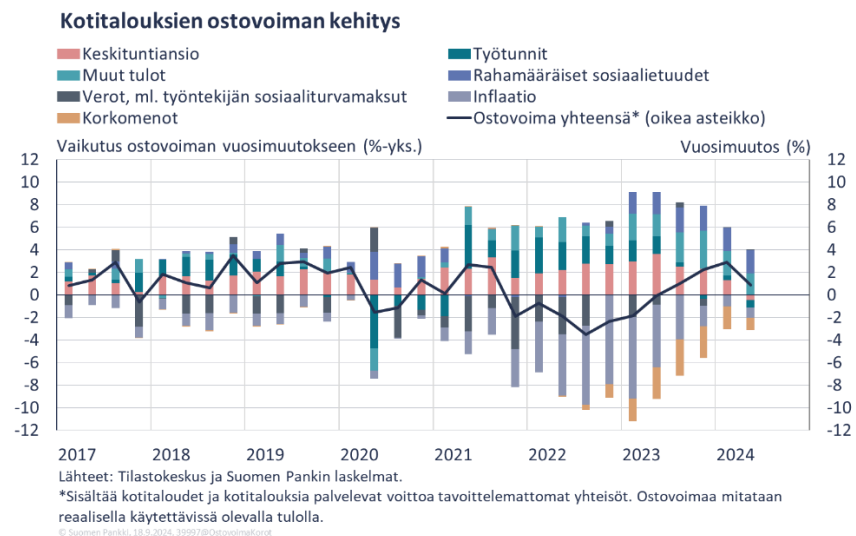
² Ks. tarkemmin Pönkä, Harri ja Silvo, Aino (2024): ”Suomalaisten reaali-palkat ja ostovoima toipuvat viime vuosien kriiseistä”, Euro & Talous 27.6.2024. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2024/artikkelit/suomalaisten-reaalipalkat-ja-ostovoima-toipuvat-viime-vuosien-kriiseista/>.

³ Kuviossa 4 kotitalouksien saamat lakisääteiset eläke-etuudet ovat osa rahamääräisiä sosiaaliturvaetuuksia, ja vapaaehtoisten eläkevaikutuksien tuottama sijoitustulo sisältyy muihin tuloihin osana kotitalouksien saamia omaisuustuloja. Kuvion kategoria ”muut tulot” muodostuu pääasiassa vrittäjä- ja omaisuustuloista.

kompensoinut kotitalouksien saamien korkotulojen vastaava kasvu. Samalla korkotason nousu on edesauttanut inflaation hidastumista, millä on myönteinen vaikutus ostovoimaan (kuvio 4).

Kuvio 4.

Kotitaloussektorin tarkastelu kokonaisuutena peittää kuitenkin alleen suurta vaihtelua yksittäisen kotitalouksien välillä. Palkansaajakotitalouksille on keskeistä työllisyystilanteen ja reaaliansioiden kehitys, eläkeläiskotitalouksille puolestaan eläkkeiden ostovoiman kehitys. Kotitaloussektorin saama palkkasumma supistui reaalisesti vuosina 2020 ja 2021 pääasiassa siksi, että tehtyjen työtuntien määrä väheni voimakkaasti koronapandemian aikana. Vuosina 2022–2023 palkkasumman reaaliarvo pysyi likimain ennallaan nopeasta inflaatiosta huolimatta, sillä työllisyys säilyi hyvänä ja voimassa olevien työehtosopimusten mukaiset palkan korotukset kompensoivat osin hintojen nousun (kuvio 5).

Eläkkeensaajat sen sijaan eivät kärsineet työmarkkinoiden heikkenemisestä pandemiassa, mutta vuonna 2022 nopea inflaatio söi kotitalouksien saamien eläke-etuuksien reaaliarvoa selvästi. Eläkkeisiin tehdyt suuret indeksikorotukset vuosien 2023 ja 2024 alusta ovat kuitenkin jo kompensoineet inflaation vaikutuksen (kuvio 5). Kotitalouksien saamien eläke-etuuksien summan kasvuun vaikuttavat samalla myös eläkeläisten määrän lisääntyminen ja eläke-etuuksien suhteellisen osuuden kasvu koko kotitaloussektorin tuloissa.

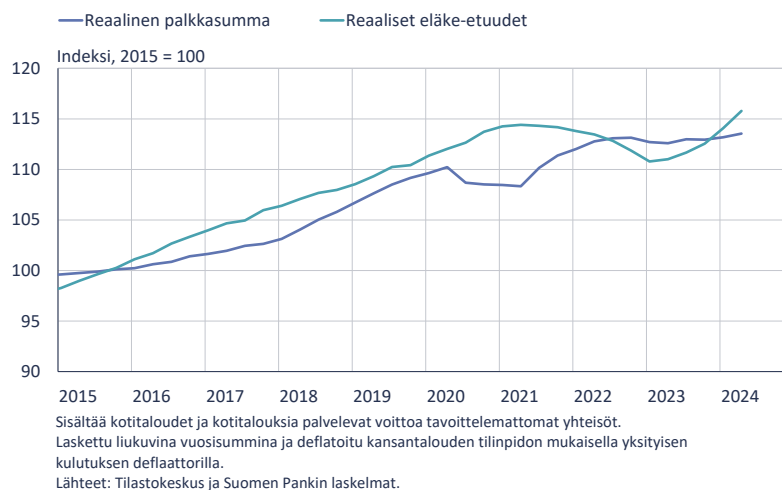
Myös korkotason nopea nousu vuoden 2023 aikana kohdistui suoraan vain osaan kotitalouksista. Noin puolella suomalaisista asuntokunnista oli velkaa vuonna

2023, ja vain 29 prosenttia kaikista asuntokunnista oli asuntovelallisia. Suurimmat asuntovelat suhteessa tuloihin painottuvat toisaalta nuorille lapsiperheille, jotka eivät vielä ole ehtineet merkittävästi lyhentää asuntolainojaan, ja toisaalta keski- ja hyvätuloisille kotitalouksille. Useimmilla asuntovelallisilla kotitalouksilla on ollut melko hyvin taloudellista liikkumavaraa ja säästöjä, mikä on auttanut niitä selviämään kasvaneista korkomenoista.⁴ Eläkeikään ehtineistä sen sijaan vain harvalla on velkaa. Vuonna 2022 sellaisilla asuntokunnilla, joiden viitehenkilö oli vähintään 65-vuotias, velkaa oli 12 prosentilla ja asuntovelkaa 10 prosentilla.⁵

Kuvio 5.

Kotitalouksien saamien ansio- ja eläketulojen reaalin kehitys

3 Lopuksi

Suomen Pankin kesäkuun 2024 ennusteen mukaan kotitalouksien ostovoima kokonaisuutena vahvistuu kuluvana vuonna ja edelleen lähivuosina.⁶ Suomen Pankki julkaisee päivitetyn arvion ostovoiman kehityksestä osana joulukuun talousennustettaan 17.12.2024.

Maltillisena pysyvä inflaatio tukee lähivuosina kaikkien kotitalouksien ostovoiman kasvua. Tänä vuonna ansio- ja eläketulot kasvavat aiemmin sovittujen palkkaratkaisujen ja eläkkeiden indeksikorotusten ansiosta. Työmarkkinatilanne on kuitenkin vaisun taloussuhdanteen vuoksi heikko, ja ansiotulojen kehitys on

⁴ Mäki-Fränä, Petri ja Silvo, Aino (2023): "Säästöt auttavat kotitalouksia selviämään korkojen noususta", Euro & Talous 20.6.2023. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2023/2/saastot-auttavat-kotitalouksia-selviamaan-korkojen-noususta/>.

⁵ Tilastokeskus, velkaantumistilasto 2022. <https://stat.fi/tilasto/velk/>.

⁶ Suomen Pankin ennuste, "Suomen talous virkoo vähitellen taantumasta", Euro & Talous 11.6.2024. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2024/3/suomen-talous-virkoo-vahitellen-taantumasta/>.

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Aino Silvo

Muistio

7.11.2024
SP/FIVA-EI RAJOITETTU

SP/2024/514

Julkinen

6 (6)

suhdanteille altista, toisin kuin eläketulojen. Työttömyys säilyy todennäköisesti korkeana ja työn kysyntä vähäisenä vielä jonkin aikaa, mikä todennäköisesti heikentää kotitalouksien ostovoiman kehitystä ensi vuonna. Useiden työehtosopimusten voimassaolo päättyy tähän vuoteen, ja käynnissä oleva työehtosopimus-kierros määrittelee pitkälti nimellisansioiden lähivuosien kehityksen Suomessa. Vuosina 2024 ja 2025 verotus kiristyy ja useiden sosiaalietuuksien leikkaukset astuvat voimaan, mikä kokonaisuutena hidastaa kotitalouksien ostovoiman vahvistumista, mutta vaikutukset kohdistuvat eri kotitalouksiin eri tavoin. Eläke-etuuksiin tehtävät indeksitarkistukset ylläpitävät eläkkeiden ostovoimaa todennäköisesti myös lähivuosina, sillä tiedossa ei ole niihin kohdistuvia toimia. Rahoitusmarkkinoiden odottama korkotason lasku lähivuosina helpottaa erityisesti velallisten kotitalouksien taloudellista tilannetta.

Jakelu

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta